

YENİ KLASİK MAKRO İKTİSAT: TARİHSEL GELİŞİM VE TEMEL ÖZELLİKLER

Alpaslan SEREL*

I. GİRİŞ

Son yıllarda dünya ekonomisinde yaşanan bunalıma paralel olarak iktisat teorisi alanında tartışmaların arttığı bilinen bir gerçektir. Makro iktisat da, düşünsel ürün farklılaşmasının uç noktalara ulaştığı bir alan olarak dikkat çekici özelliğini sürdürmektedir. Geleneksel Makro Teori adı altında belirtilen "Keynesyen Makro Teori"yi eleştiren ve yerini almaya yönelik çok sayıda yeni teori akademik çevrelerin olduğu kadar iktisat politikası uygulayıcılarının da gündeminde olmuştur. Geliştirilen her yeni teori, gerçek dünyayı en iyi şekilde açıklamanın ve yönlendirmenin kendi teorileri çerçevesinde mümkün olacağı iddiasındadır.

Gelişimi ve temel özelliklerini belirteceğimiz "Yeni Klasik Makro İktisat" okulu da Keynesyen Makro teoriyi radikal olarak eleştiren bir yaklaşım olarak gelişimini devam ettirmektedir. Tarihsel olarak MUTH'la başlayan PHELPS, FRIEDMAN, LUCAS, SARGENT, WALLACE ve BARRO'nun ortaya koyduğu ve Rasyonel Beklentiler ile tanınan bir gelişim süreci sözkonusudur. Çalışmada Yeni Klasik Makro İktisadın analitik çerçevesinin oluşumu ve temel önermeleri belirtildikten sonra gelişim çizgisinin son halkası şeklinde değerlendirilebileceğimiz bir Yeni Klasik İktisat Versiyonu'nu tartışacağız. Böylece makro iktisadın günümüzde ulaştığı düzeyin belirlenmesi olanağına kavuşacağımızı umuyoruz.

* Araş. Gör.; U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

II. YENİ KLASİK MAKRO İKTİSAT YAKLAŞIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Keynesyen yaklaşımı irrasyonel beklentiler, tutarsızlık, işsizlik oranı ve enflasyon hızı gibi keyfi başarı ölçütlerini ileri sürmesi nedeniyle eleştiren Yeni Klasik Makro İktisat Okulu taraftarları kendi teorilerinin "Klasik Teori" nin ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalması sayesinde Keynesyen yaklaşımın hatalarından kurtulduklarını öne sürerler. Oluşturulan modellerde beklentilerin rasyonel olması konusu ilk kez MUTH tarafından ele alınmış, daha sonra LUCAS, SARGENT ve WALLACE tarafından geliştirilmiştir. Modeller, klasik teorinin iyi bilinen "fertler optimizasyonuna yönelirler" ve "piyasalar dengeye gelir" varsayımları üzerine kurulmuştur.

Modellerin gelişiminde öne çıkan bir diğer konu da "doğal oran hipotezi" varsayımdır. 1950'li yıllarda Friedman'ın önderlik ettiği parasalcı iktisatçıların miktar teorisine formel bir çerçeve kazandırma çabalarını gözlemek mümkündür¹. Parasalcı iktisatçıların tezi, miktar teorisine dayanarak enflasyonun parasal bir olgu olduğunu ve para miktarındaki değişmelerle fiyat değişmeleri arasında yakın bir ilişki olduğu yolundadır. Yine aynı dönemlerde enflasyon olgusunu dinamik bir şekilde açıkladığı iddiasında olunan bir araç gündemdedir. Bu da Phillips Eğrisi'dir. Eğriye göre, işsizlik oranı ile parasal ücret artış oranı arasında doğrusal olmayan istikrarlı bir ilişki vardır. Kısaca, belirtirsek Phillips Eğrisi, işsizlik oranı ve enflasyon arasında bir değiş-tokuş (trade-off) olduğunu gösterir. Yani iktisat politikası uygulayıcıları eğri üzerinde bir nokta seçmek durumundadır. Ya yüksek enflasyon - düşük işsizlik ya da yüksek işsizlik - düşük enflasyon tercihleri vardır. Phillips Eğrisi için ilgili dönemde birçok ekonometrik uygulama yapılmıştır. 1960'ların sonlarına doğru uygulamaların sonuçları ile eğrinin istikrarlı bir ilişkiyi yansıttığı varsayımı çelişmeye başlamıştır. PHELPS² ve FRIEDMAN³ konuya birbirinden bağımsız, ve fakat benzer bir açıklama getirmişlerdir. Açıklamada fiyat artış oranı bekleyişlerinin çok önemli bir yeri vardır.

Phillips eğrisinin yeni ifadesine (yani doğal oran hipotezi) göre kısa dönemde işsizlik oranı ve enflasyon oranı arasında bir değiş-tokuş olabilir⁴. Değiş-tokuş enflasyon oranının bütünüyle öngörülemediği ve dolayısıyla ücret artışlarına yansıtılamadığı durumlarda sözkonusudur. Para miktarındaki bir artış ile işsizlik oranında bir azalma mümkünse de, bu süreklilik göstermez. Çünkü bir dönem sonra bekleyişler gerçekleşen fiyat artışlarını yakalayacak ve ekonomi doğal işsizlik oranına dönecektir; ek olarak enflasyon oranı da artmış olacaktır. Hemen farkedileceği gibi ortaya çıkarılabilecek iktisat politikası önerisi açıktır.

1 Uygur (1983: 10).

2 Phelps (1967: 254-257).

3 Friedman (1968: 7-11).

4 Doğal oranın tanımı üzerinde bazı belirsizliklerin olduğunu da unutmamak gerekir. Çalışmada konunun belli noktaları ele alınmıştır.

İktisat politikası uygulayıcıları ekonomideki işsizlik oranını bazı zorlamalarla, örneğin parasal genişlemelerle düşürmeye çalışmamalıdır. Yapılması gereken, ekonomideki parasal değişkenlerin ekonominin doğal büyümesine göre ve sabit bir oranda artırılmasıdır.

1970'lerin başından itibaren doğal oran hipotezi ile uygunluğu saptanıp hemen tüm Yeni Klasik modellerde kendini gösteren bir makale özellikle önem taşımaktadır. MUTH'un 1961'de yazdığı "Rational Expectations and the Theory of Price Movements" adlı çalışma *ECONOMETRICA* dergisinde yayınlandığı zaman pek ilgi görmemiştir. Makalenin yayınından önce herhangi bir değişkene ait beklendiği ilgili değişkenin geçmişteki değerleri ile belirlendiği varsayımı egemen yaklaşımdı. MUTH, bu varsayımı özetle şu mantık zinciri ile karşı çıkılmaktadır⁵: İktisatta dinamik modelleri tamamlamak için değişik, ama aynı sonuçta götüren beklendiği formülleri kullanılmamıştır. Fakat ona göre varsayımların ekonomik işleyiş ile ilgili olduğunu gösteren fazla kanıt yoktur. MUTH'a göre beklendiği, ekonomik işleyişe ait bilgilere dayalı öngörüler olduğuna göre, bunların iktisat teorisindeki ilgili iktisadi modellerden elde edilen öngörülerle aynı olması gerekir. Dolayısıyla iktisadi birimlerce oluşturulan beklendiği "rasyonel" olduğunu söylemek yanlış değildir. Böylece, "bir değişkene ait rasyonel beklendiği oluştururken iktisadi birimler o değişkeni etkileyebilecek ve elde edebilecekleri tüm bilgilerden yararlanırlar" genellemesini yapmak mümkündür.

Açıklamalara dikkat edecek olursak, doğal oran hipotezindeki beklendiği ilişkin varsayım ile MUTH'un rasyonel beklendiği açıklamaları arasındaki yakın benzerlik ortaya çıkmaktadır. Her iki yaklaşımda da beklendiği gerçekleşen değerlerden sapabilirler; ancak sapmalar rassal bir şekilde dağılmıştır (birbirlerini götürürler).

LUCAS'ın 1972 yılında yayınladığı "Expectations and Neutrality of Money" adlı çalışması da Yeni Klasik iktisadın önem taşıyan yazılarından birisidir. İktisadi birimlerin beklendiği rasyonel olarak oluşturdukları ve fayda maksimizasyonu amacıyla davranışlarda buldukları varsayılan bu yazıda Phillips Eğrisine benzer bir ilişki ortaya konulmuştur. Yazının temel çerçevesi şöyle özetlenebilir⁶: Çalışmada üretim kararı için zamanlar arası (intertemporal) maksimizasyon yapılmaktadır. Yaşlı ve genç nesile göre yapılan işlemde, yaşlı nesil tüketici, genç nesil tüketici ve üreticidir. Daha çok üretimi amaçlayan genç nesile, bu davranışı yaşlılık döneminde daha fazla imkân sağlayacaktır. Tüketim olanakları artacaktır. Maksimizasyon için genç neslin yaşlılık dönemindeki fiyat düzeyini bilmesi gerekir. Dolayısıyla genç neslin gelecek dönem fiyat düzeyi için bir beklendiği oluşturması kaçınılmazdır. LUCAS beklendiği rasyonel beklendiği hipotezine göre oluşturulduğu varsayımını yapmaktadır. Rasyonel beklendiği göre gerçekleşen fiyatlar uzun dönemde beklenen fiyatlara eşittir veya

5 Uygur (1983: 13).

6 Uygur (1983: 16).

ikisi arasındaki farkın beklenen değeri sifıra eşittir. LUCAS'ın çalışmasında gerçekleşen üretim, uzun dönemde doğal üretime eşittir. Doğal oran hipotezinin de sonucu *istihdam* açısından aynı olduğuna göre LUCAS'ın çalışması ile doğal oran hipotezine teorik bir temel kazandırdığını söyleyebiliriz.

LUCAS, çalışmasında belirttiği açıklamaları 1973 yılında yaptığı bir diğer çalışmada kullanarak, doğal oran hipotezi için sınamabilecek kayıtlamalar ve koşullar elde etmeyi ve bu koşulları uluslararası verilerle sınamayı amaçlamıştır⁷. Çalışmada LUCAS makro boyutta fiyat ve miktar gözlemlerinin toplam arz ve talep eğrilerinin kesişme noktalarına karşı gelen değerler olduğu varsayımını yapmaktadır. Toplam talep eğrisi para piyasasınca toplam arz eğrisi ise işgücü (emek) piyasasınca belirlenmektedir. LUCAS elde ettiği denklemleri 18 ülke için sınamış, bulguların doğal oran hipotezini destekler nitelikte olduğunu belirtmiştir⁸. Özellikle enflasyon oranı ile çıktı artış oranı arasında bir ilişki, bir değiş-tokuş olmadığı sonucuna varmıştır.

LUCAS'ın bekleyişleri içeren üretim veya arz denklemi giderek Yeni Klasik Makro İktisadın temel denklemi olmuştur. Denklem kullanımı ile bazı önermelerde geliştirilmiştir. Bunların en önemlisi LUCAS-SARGENT-WALLACE önermesi olarak bilinen "politika etkisizliği" önermesidir. Önermeye göre: İktisadi birimler bekleyişleri rasyonel olarak oluşturduklarında, iktisat politikasının üretimi artırmaya veya işsizliği azaltmaya bir katkısı olmayacaktır. Dolayısıyla Friedman ve Phelps tarafından oluşturulan doğal oran hipotezinin politika uygulamasına yönelik sonucu Sargent ve Wallace tarafından pekiştirilmiş olmaktadır.

LUCAS'ın 1973 tarihli çalışmasında Makro düzeyden piyasa düzeyine inildiğinde konunun bağlantıları için şu varsayımlar yapılmaktadır⁹:

- Üreticiler birbirlerinden ayrılmış, çok sayıda, rekabetçi ve homojen malın üretildiği piyasalarda yer almaktadırlar;
- Piyasalardaki üreticiler üretim ayarlamalarını nispi fiyatlardaki değişimlere göre yaparlar;
- Üreticiler, rasyonel bekleyişler oluştururlar.

Varsayımlar çerçevesinde her ayrı piyasada üretilen miktar (normal üretim)* ve devresel üretim olarak ikiye ayrılır. Nüfus artışı ve sermaye birikiminden etkilenen normal üretimin (secular) aldığı değerler bir trend üzerindeki değerler olarak düşünülebilir. Piyasalar birbirinden ayrılmış olduğundan ve makro bilgiler bir dönem gecikme ile yayınlanabildiğinden dolayı bir piyasadaki üreticiler, belli bir dönemde, piyasadaki fiyat düzeyini bilebilirler ama genel fiyat

7 Lucas (1973: 326).

8 Lucas (1973: 330-331).

9 Lucas (1973: 327-328).

* Lucas'ın çalışmasında normal üretim (secular) uzun dönemli üretim anlamındadır. Tüm piyasaların ortak unsuru olarak değerlendirilir. Devresel üretim ise piyasadaki piyasaya değişir.

düzeyini bilemezler ve genel fiyat düzeyi için bir bekleyiş oluşturmak durumundadırlar.

Şimdiye kadar tartıştığımız yeni klasik yaklaşımda iki temel varsayım karşımıza çıkmıştır. Bunlar:

- Piyasalar her dönemde temizlenir, yani dengededir.

- İktisadi birimlerin optimalden her sapması bilgi eksikliği sonucu ortaya çıkmaktadır.

İkinci varsayım bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, fiyatların tümüyle esnek, bekleyişlerin rasyonel ve iktisadi bilgilerin (fiyat düzeyi gibi) zamanında elde edilebildiği bir ekonomide devresel hareketlere yer yoktur. Böyle bir ekonomi her zaman uzun dönemde dengede olacaktır. Halbuki LUCAS'ta devresel hareketleri açıklama amacı da vardır¹⁰. Aradaki çelişkiyi ortadan kaldırmamanın bir yolu iktisadi birimlerin makro düzeydeki bilgileri (genel fiyat seviyesi gibi) zamanında alamadıkları varsayımını yapmaktır. İktisadi birimler bu varsayım ile daha önce değindiğimiz gibi birbirinden ayrı piyasalarda (adalarda) yer almakta ve kendi piyasalarına ilişkin tüm bilgileri piyasalardaki fiyat hareketleri kanalıyla elde edebilirken, makro bilgileri elde edememektedirler. Özellikle para miktarı ve genel fiyat düzeyine ilişkin bilgiler gecikmelerle yayınlanabilmektedir.

LUCAS'ın çalışmalarında eksik (mükemmel olmayan) bilginin önemli yer tuttuğunu söylemek mümkündür¹¹. Çalışmalarda tüm özel iktisadi birimler kendi amaçları ve kısıtları altında optimal şekilde davranırlar ve piyasalar dengeye gelir. Parasal şokların reel etkilerinden sorumlu olan unsur parasal şoklarla ilgili eksik bilgidir. Böyle bir analitik çatı, yol gösterici makro ekonomik politikanın amaçlarını dikkate alan iyi tasarlanmış bir model ortaya koymak için benimsenmiştir. Bireylerin amaçlarını ve kısıtlarını dikkate alan analiz ile, gerçekten yapısal olan ilişkilerin tümünü kapsayan bir model oluşturmak mümkündür. Belirtilen özelliğin, önceki çalışmalarda öne çıkarılmadığını, ele alınmadığını söyleyebiliriz. Phelps (1967) ve Friedman (1968)'de toplam fiyat ayarlama ilişkileri ortaya konmuştur. Arz ve talep fazlalarını hantal bir şekilde elimine etmeye yönelik fiyat-ayarlaması olgusu ile oluşan ilişkiler, tekil olarak iktisadi birimlerin yaptıkları optimizasyon analizi üzerine dayandırılmıştır.

Argüman, makroekonomik denge analizi yaklaşımı için önemli bir çerçeve sağlamıştır. Yani, özel iktisadi birimlerin açık bir şekilde faydalarını maksimize ettikleri ve kısıtlarla yüzyüze oldukları, "genel denge modelleri"nin kullanımı, kısıtlar çerçevesinde, hükümet kurumları ve iktisadi birimler arasındaki piyasa etkileşimini yansıtır. Denge yaklaşımına göre oluşturulmayan modeller, genel olarak LUCAS eleştirisine açıktırlar¹².

10 Uygur (1983: 26-27).

11 McCallum (1989: 225).

12 McCallum (1989: 226).

Denge yaklaşımının önemli bir para politikası uygulaması KYDLAND ve PRESCOTT tarafından çarpıcı bir makalede ortaya konmuştur. Yazarlar iki tip politika davranışı arasında ayırım yapmışlardır¹³. İhtiyari, takdire dayalı (discretionary) davranış durumunda, enstrümanların dozajları dönemden döneme bir bazda seçilir. Diğer durumda da (yani oyunun kurallarının belirlendiği) enstrüman dozajları önceden belirlenmiş bir politika kuralına (rule) uygun olarak her dönemde uygulanır. Yani bir tarafta takdire bağlı bir davranış diğer tarafta da kurallar vardır.

Takdire karşı kural yaklaşımının genel özelliklerine baktığımızda şunlar söylenebilir¹⁴. 1977'den önceki literatürde tartışma, iktisat politikası uygulayıcılarının yeteneği ve müdahaleler üzerinde yoğunlaşmıştır. Kurallara yönelik argümanlar, ekonomi hakkında eksik bilgi ve iktisat politikası uygulayıcılarının çıkar grupları tarafından etkilenmesi üzerine temellenir. Ancak yetenekli bir iktisat politikası uygulayıcısı optimal ihtiyari politika için karar vereceği zaman, ekonomi hakkındaki eksik bilgiyi dikkate alabilirdi. Böylece bir iktisat politikası uygulayıcısı anlama (idrak) yeteneğine sahipse, onların ellerini önceden, peşinen bir kural yoluyla bağlamanın savunulacak bir yönü yoktu. Takdire bağlı politika esneklik, iyiliksever bir politika uygulayıcısı ile eşanlamlı görülüyordu.

Belirtilen bakış açısı KYDLAND ve PRESCOTT tarafından değiştirildi. Onlar kurallara (rules) bir bağlantı, bir taahhüt olarak baktular. Bir taahhüt herhangi bir kişi tarafından gözlenebilen bazı dışsal değişkenlerdeki raslantıları bir kontrata bağlıyordu. Aksine bir takdir durumunda, bir kişi gelecekte bazı şeyleri sadece koruyacağını vaat ediyordu. Böylece takdire bağlılık, ihtiyarilik, kontrat veya kuralların özel bir durumuna indirgenirdi. Kurallarda kişinin gelecekteki hareketleri belli ölçüde sınırlandırılıyordu. Kuralları, kontratları ticari faaliyetlerde düşünmek doğaldı. KYDLAND ve PRESCOTT benzer olarak, kamu politikasında da kurallara veya öncelikli sınırlandırmalara bu bakış açısından yaklaştılar. Onlara göre becerikli, iyi niyetli iktisat politikası uygulayıcıları olsa da vaatlerin bir kurala bağlanması önemliydi. KYDLAND-PRESCOTT analizi, parasal otoritenin işsizlik ve enflasyondan birlikte kaçınmak istemesi durumunda dönemden döneme bir optimizasyon denemesinin (yani takdire bağlı politikanın), ekonominin yapısını dikkate alarak tasarlanan bir kuralın uygulanmasından elde edilen sonuca göre daha fazla enflasyon ve daha az işsizliğe yol açacağını göstermiştir. Analiz sonradan Barro ve Gordon tarafından daha açık bir hale getirilip genelleştirilmiştir. İhtiyari politika, genel olarak uygulanabilir bir kural ile uğraşmak yerine her dönem optimizasyona yönelmek olarak değerlendirilir¹⁵.

BARRO tarafından 1977 yılında yapılan bir çalışma politika etkinsizliği özelliğini öne çıkaran modeller için önemli bir destek sağlamıştır¹⁶. Çalışmada:

13 McCallum (1989: 226-227).

14 Barro (1985: 23-24).

15 McCallum (1989: 226).

16 Barro (1977: 101).

savaş sonrası dönem boyunca ABD'de parasal büyüme oranlarındaki beklenen değişmelerin istihdam ve çıktı üzerindeki önemi anlamsızken, beklenmeyen değişmelerin etkisi güçlü olmuştur. BARRO'nun sonuçlarının belirli olayların ampirik analizinde karşılaşılabilecek şüpheli yardımcı varsayımlara dayalı olması bir eleştiri konusudur¹⁷. Bu varsayımlara örnek olarak, işsizlik ve çıktı denklemlerinde para politikası kurallarının spesifikasyonu ve beklenmeyen gelişmeler anlamında gecikmeli paranın varlığı verilebilir.

Günümüzde, LUCAS'ın beklenmeyen para politikası faaliyetlerinin çıktı üzerinde etkili olduğu yaklaşımı üzerinde önemli tartışmalar vardır. Yeni klasik yaklaşıma genellikle sempatik bakan araştırmacılar arasında bile bir fikir karışmasından bahsetmek mümkündür. Önemli bir grup, LUCAS modelini yetersizliklerine rağmen benimseyerek onun yanında yer alır. LUCAS modelinin yetersizliği, parasal şokların çıktı ve istihdam etkilerinin gerçekçi bilgi veren varsayımlar altında rasyonelize edilmesi konusundadır. Özellikle eleştiriyi getiren grup günümüzde oldukça popüler olan "Reel Konjonktür Dalgalanmaları" yaklaşımını getirmiştir¹⁸. Para politikası faaliyetlerinin (beklenmeyen olsa bile) çıktı üzerinde ciddi etkileri olmadığı ileri sürülmektedir.

Reel konjonktür dalgalanmaları yaklaşımı paradan çıktıya yönelik etkiler konusunda ciddi bir teorik meydan okumayla karşılaşmadığı için kısmen de olsa önemli destek bulmuştur. Burada kantitatif çalışmaların desteğini de unutmamak gerekir. Bu konuda önemli bir çalışma KYDLAND ve PRESCOTT tarafından yapılmıştır¹⁹. Yazarlar, fiili konjonktür dalgalanmaları olgusuna yönelik, temsil yeteneği yüksek iyi bir modelin, kantitatif bir denge modeli yardımı ile elde edilebileceğini göstermişlerdir. Denge modelinde dalgalanmaların kaynağı yalnızca stokastik teknoloji şoklarıdır. Özellikle belirtilmelidir ki, reel konjonktür dalgalanmaları modeli, konjonktürden önde giden emek verimliliği ve reel ücretlerdeki dalgalanmaları da içerirler. Uygulamalarda dikkat edilirse, teknoloji şoklarının büyük oranda sürekli olması gerektiği varsayımı yapılır. Ancak varsayım bazı araştırmacılara göre pek mantıklı değildir²⁰. Reel konjonktür dalgalanmaları yaklaşımının en ciddi zayıflığı, gözlenemeyen "teknoloji şoklarını" tatmin edici bir şekilde tanımlayamamış olmasıdır. Daha önce belirttiğimiz gibi, yaklaşımda teknoloji şokları konjonktür dalgalanmalarının başlıca kaynağıydı. Eğer terim, girdi-çıkıtı arasındaki ilişkinin fiziksel sınırı olan bilgi düzeyinde (state-of-knowledge) kaymalar olarak alınır, o zaman terim gerçeği yansıtmayabilecektir. Çünkü, toplam düzeyde değişebilirlik şüpheli hale gelecektir. Gerçekten de, spesifik teknolojik gelişmeler, ekonominin birçok ürünü içinde yalnızca birkaçının üretim fonksiyonunu etkiler ve bağımsız şoklar farklı verimli sektörleri ortalama dışına taşırlar. Toplam düzeyde ise nispeten küçük değişmeler olur. Öte yandan, terim,

17 McCallum (1989: 227).

18 McCallum (1989: 228).

19 Kydland and Prescott (1982: 1346-1349).

20 McCallum (1989: 228).

maliye politikasında, ithal mal fiyatlarında ve diğer gözlenebilen değişkenlerdeki değişmelere bağlı olarak ele alınırsa, o zaman reel konjonktür dalgalanmaları yaklaşımının çıkarsamasına işaret edilmiş olur.

III. YENİ KLASİK MAKRO İKTİSADIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Yukarıdaki tartışmalarımızda da belirttiğimiz gibi Yeni Klasik Makro İktisat yaklaşımında öne çıkan üç önemli özellikten bahsedilebilir. Bu üç özellik McCallum (1989)'un sunduğu yeni versiyona da damgasını vurmuştur. Dolayısıyla üç özellik çerçevesinde vereceğimiz çatıyı McCallum'un yaklaşımı olarak gösterebiliriz. Özellikler; modellerde denge yaklaşımının benimsenmesi, doğal oran hipotezi ve takdire bağlı politikalar yerine kurallara bağlı politikaların üstünlüğüne olan inanç olarak ifade edilebilir.

İlk özellik olan denge yaklaşımının başlıca çekici yönü iktisat politikası analizleri için, potansiyel olarak kullanışlı bir çatı vermesidir (LUCAS eleştirisine açık değildir). İktisat politikası kuralları ve mekanizmalarına yönelik tercihler ve teknolojik ilişkiler sabit olduğuna göre LUCAS eleştirisinden, amaç fonksiyonu, kısıtların düzenlenmesi ve piyasaların temizlenmesinin (denge) koşulları öne çıkarılarak kaçınılabilir. Ancak yine de kabul edilmelidir ki, bu noktaları öne çıkaran çalışmalar modelin politika tutarlılığı açısından bir garanti vermezler²¹. Modelin yalnız zevkler ve teknoloji açısından ifade edilmesi yetmez; aynı zamanda kullanılan spesifikasyonun* gerçek dışı olmaması gerekir.

Fiyat yapışkanlığı kavramı ve denge yaklaşımı arasındaki uyum ilişkileri de önem taşır²². Birçok iktisatçı, denge yaklaşımını fiyat ayarlamalarının yanında olabileceği şeklinde yorumlarlar. Makro ekonomik perspektiften bakıldığında onlar için fiyat düzeyi ya da ücret oranı yapışkanlığı önemli bir boyutta değildir. Ancak çeşitli çalışmalarda fiyat yapışkanlığına da yer veren denge yaklaşımları gündeme getirilmiştir. Modellerde, tüm iktisadi birimler doğru algılanmış kısıtlar çerçevesinde optimizasyona yönelirler ve sonuçta arz-talep eşitlenir.

Belirtilen öncü çalışmalar dışında bugüne kadar oluşturulan denge yaklaşımı modelleri (tam esnek fiyatlar gibi) değişmeyen bir çehreye sahiptirler. Başka bir ifade ile, henüz denge yaklaşımı tipi bir düzenlemede fiyat yapışkanlığı paralelinde rasyonalizasyona yönelen bir çalışma yoktur. Bunun nedenlerini yeni klasik yaklaşımın diğer özelliklerini verdikten sonra, açık bir tartışma alanı olması ve gelecekteki araştırmalara yön vermesi açısından önemli gördüğümüz noktalar paralelinde tartışmaya çalışacağız.

21 McCallum (1989: 230).

* Model spesifikasyonu, modele alınacak bağımlı ve bağımsız değişkenlerin belirlenmesi, fonksiyonun parametreleri hakkındaki bilgiler, teorik beklentiler, işaretler ve modelin matematiksel yapısını içerir.

22 McCallum (1989: 231).

Yeni Klasik Makro İktisadın ikinci önemli özelliği, daha önce tartıştığımız gibi, doğal oran hipotezinin kabulüdür. Hipoteze göre, herhangi bir para politikası ile işsizlik daimi olarak düşük düzeyde (veya çıktı yüksek düzeyde) korunamaz. Çıktı, işsizlik ve istihdamda gerçekleşen oran ve doğal oran arasındaki farkın yarattığı etkiler ile doğal oranda para politikasının etkileri arasında ayırım yapmada hata yapılması büyük olasılıkla doğal oran hipotezindeki anlam karışıklığına bağlanır²³. Doğal oranın kesin bir tanımı yoktur. Bir iktisat politikası perspektifinden bakıldığında doğal oran ile gerçekleşmiş oran arasında bir farkın olduğu durumda bir kişinin davranışı, doğal orandaki dalgalanma halinde yer alan birinin davranışından tamamen farklıdır. Dolayısıyla parasal araçlarla, doğal oranla gerçekleşmiş oran arasındaki fark her zaman sıfırın ötesinde korunamaz.

Yeni Klasik Makro İktisadın üçüncü özelliği, daha önce ayrıntılı olarak tartıştığımız takdire bağlı politikalarından ziyade kurallar ile düzenlenen politikaların üstünlüğüne olan inançtır. Kendilerini "Keynesyen" olarak niteleyen birçok iktisatçının bu inancı paylaştığı söylenebilirse de, takdir ayırımına karşı kuralların gelişimi, içeriğinin anlaşılması ve kuralların üstünlüğünü gösteren analitik sonuçlar, Yeni Klasik kategoriye giren yazarlar (Kyddland ve Prescott gibi) sayesinde olmuştur diyebiliriz.

Günümüzde çalışmalara açık bir konu olarak değerlendirilen fiyat-yapışkanlığı ve denge yaklaşımını bütünleştirme çabalarına McCallum (1989) çerçevesinde göz attığımızda şunlar söylenebilir: Denge yaklaşımına sempatik bakan birçok iktisatçı, daha önce belirttiğimiz nedenlerle, reel konjonktür dalgalanmaları stratejisini benimsemekte isteksizdirler. Analistlerin tekil iktisadi birimlerin amaçları ve kısıtları açısından rasyonelleştirilen, fiyat düzeyi yapışkanlığından dolayı parasal politikaların reel devri etkilere sahip olduğu modeller geliştirmeleri beklenir*.

Söz konusu argümanın en önemli çizgisi MANKIW, AKERLOF ve YELLEN, BLANCHARD ve KIYOTAKI tarafından geliştirilmiştir. Belirtilen süreç monopolistik rekabet ve menü maliyetlerden dolayı ortaya çıkan etkilerin karşılıklı olarak birbirini etkilemesini kapsar. Bahsedilen MENÜ MALİYETLER'ini ise, bir fiyat değiştirme maliyeti olarak ifade edebiliriz. Eski bir fiyatın değiştirilmesi işlemi belli bir maliyet gerektirir. Menü maliyetler, yeni fiyatın satıcılara ulaştırılması, yeni katalogların basımı gibi bazı kalemleri içerirler. Ancak, menü maliyetlerin küçük olması nedeniyle genellikle sabit-fiyat modellerinde zayıf bir temel olduğu yolunda bazı yaklaşımlar vardır. MANKIW, bir çalışmada böyle bir sonuç çıkarmanın hatalı olduğunu ve küçük menü maliyetlerinin büyük refah kayıplarına neden olabileceğini ortaya koymaya çalışmıştır²⁴.

23 McCallum (1989: 232).

* Reel devri etkiler, çıktının, istihdamın doğal oranı ve gerçek değerleri arasındaki fark olarak ifade edilebilir.

24 Mankiw (1985: 529).

Argümanın esas yapısı BLANCHARD tarafından ortaya konmuştur²⁵. Eksik rekabet, nominal olarak parada bir artışa karşılık nispi fiyatların intibakında güdülerin zayıf olabileceğini ima eder. Değişen fiyatların küçük menü maliyetleri, nispi fiyat ayarlamalarına engel olur. Böylece nominal fiyatlar toplam talepte bir artışa öncülük eder. Başlangıçta fiyatlar marjinal maliyetleri aştığı için firmalar fiyatı ayarlamasalar bile çıktığı yükseltmeye istekli olacaklardır. Çıktı yükselecek ve refah artacaktır.

Monopolistik rekabet-menü maliyet yaklaşımının bir zayıf noktası, mevcut versiyonların formülasyonunda dinamikliğin olmayışıdır. Bazı versiyonlarda bir menü maliyetinin (fiyat değiştirme maliyeti) bir dönemden diğerine bir değişmeye ait olup olmadığı konusu açık değildir. Tartışma Mankiw'de mevcuttur²⁶. Mankiw'in formülasyonu oldukça dinamik bir modelin spesifikasyonudur. Modelde çıktı parasal faaliyetlere yalnız bu faaliyetler beklenmediği zaman karşılık verir.

Tartıştığımız bakış açıları paralelinde söylemek gerekirse, günümüzde yaygın olarak kabul edilmiş denge yaklaşımının yöntemi ve ampirik delillerle uyum gösteren bir fiyat yapışkanlığı modeli yoktur. Başka bir ifade ile bireylerin amaçları ve kısıtlarına dayalı maksimizasyon analizinden elde edilen bir spesifikasyon ile ampirik doğruluğun birlikte ele alındığı bir yapışkan fiyat modeli yoktur. Sonuç olarak bazı araştırmacılar yapışkanlığın, denge yaklaşımı ekseninde açıklanması ilkesine karşı tepki göstermişlerdir.

Yeni Klasik Makro İktisat alanında fiyat yapışkanlığı denge yaklaşımı gibi açık konular yanında dikkat çeken bir diğer konu da reel konjontür dalgalanmaları analizinin açık ekonomilerde uygulanmasıdır. Şimdiye kadarki çalışmalar kapalı ekonomi varsayımı altında yapılmıştır. Açık ekonomi varsayımını öne çıkaran çalışmalar ticaret hadleri ve ticaret dengesi gibi değişkenler çerçevesinde soruna yaklaşır ve şok kaynaklarının anlaşılmasına yardımcı olurlar. Ayrıca konjontür dalgalanmaları ve döviz kuru arasındaki ilişkileri irdeleyen çalışmalar da vardır.

IV. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Çalışmamızda Yeni Klasik Makro İktisat Yaklaşımının tarihsel gelişimini ve temel önermelerini vermeye çaba gösterdik. Ayrıca McCallum (1989) çerçevesinde şunulan yeni bir versiyonu ve öne çıkardığı özellikleri ortaya koyduk. Denge yaklaşımı, doğal oran hipotezi ve kurallara dayalı politikalar konusundaki inanç, yeni klasik yaklaşımın tanıtmaya çalıştığımız örneğinde ana özellikler oldu.

25 McCallum (1989: 223).

26 Mankiw (1985: 530-531).

Ayrıca denge yaklaşımı ve monopolistik rekabet konularının bağdaştırılması çalışmalarına, menü maliyet kavramı çerçevesinde değinildi.

Sonuç olarak belirtebiliriz ki, çalışmasını dikkate aldığımız McCallum'un yaklaşımı Yeni Klasik Makro İktisadın günümüzdeki statüsünü belirlemek açısından iyi bir düzenlemedir. Ancak bazılarınca ifade edildiği gibi yaklaşımdaki önemli bir eksiklik veya LUCAS tipi bir yaklaşımla arasındaki en büyük ayırım konjonktür dalgalanmaları için bir açıklamanın olmayışdır²⁷.

Rasyonel beklentiler veya yeni klasik iktisatçıların standart yaklaşımları ile sunulan yaklaşım (Mc Callum yaklaşımı) yöntem açısından birbirine uyumludur. Her ikisinde de denge yaklaşımı ve rasyonel beklentiler esastır.

Geleneksel yaklaşımda istikrar politikası anlamında öngörülen talep politikalarının etkisizliği öne çıkarken McCallum'da paranın uzun dönem yansızlığı (doğal oran hipotezi) öne çıkar.

İsteğe bağlı (takdir) politikalar yerine kurallar konusunda da bir benzerlik vardır. Geleneksel yaklaşımda kurallar tercih edilirken McCallum'da kurallar üstündür. Eksik haber almaya önem verilir.

McCallum'da kısa dönem politika etkisizliğine önem verilmez. Geleneksel iktisatta uzun dönem yansızlık olduğu dikkate alınır, Lucas-Sargent-Wallace önermesi (kısa dönem politika etkisizliği) olmaksızın yeni klasik makro iktisadın ayırt edici özelliği ortadan kalkacaktır.

Fiyat yapışkanlığı ve denge yaklaşımını bütünleştirmeye çalışan yaklaşımlar ikna edici değildir. Konjonktür dalgalanmalarının sebebinin ne olduğu konusunda net bir açıklama yoktur. Belirtilen özelliklerin çok geniş formüle edilmesi ve alternatif modeller arasında bir ayırım ve özellikleri kullanmanın zorluğu da bir diğer eleştiri konusudur.

KAYNAKLAR

- Anderson, Jorben M.;** "Comment on B.T. Mc Callum: New Classical Macroeconomics: A Sympathetic Account", *Scandinavian Journal of Economics*, 91 (2): 253-258, 1989.
- Barro, R.J.;** "Recent Developments in the Theory of Rules Versus Discretion", *Economic Journal*, Suppl., 23-27, 1985.
- Friedman, M.;** "The Role of Monetary Policy", *American Economic Review*, 58, 1-17, 1968.
- Kydland, F.E. and Prescott, E.C.;** "Time to build and aggregate Fluctuations", *Econometrica*, 50, 1345-1370, 1982.

27 Anderson (1989: 253-254).

- Lucas, R.E.; "Some International Evidence on Output Inflation Trade Offs", *American Economic Review*, 63(3), 326-334, 1973.
- Mankiw, N.G.; "Small Menu Costs and Large Business Cycles: A macroeconomic model of monopoly", *Quarterly Journal of Economics*, 100, 529-539, 1985.
- McCallum, B.T.; "New Classical Macroeconomics: A Sympathetic Account", *Scandinavian Journal of Economics*, 91(2), 223-252, 1989.
- Phelps, E.S.; "Phillips Curves, Expectations of Inflation and Optimal Unemployment Over Time", *Economica*, 34 (135), 254-281, 1967.
- Uygur, Ercan; *Neoklasik Makro İktisat ve Fiyat Bekleyişleri: Kuram ve Türkiye Ekonomisine Uygulama*, AÜSBF Yayını: 532, Ankara, 1983.